

Святун О.В.*

ДІЯЛЬНІСТЬ ООН ЩОДО ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ФОРМАМ РАБСТВА

Стаття присвячена дослідженню діяльності ООН щодо боротьби із сучасними формами рабства. Проаналізовано історію становлення та сучасні тенденції розвитку міжнародно-правового регулювання протидії торгівлі людьми, а також визначені перспективи подальшого розвитку універсального механізму ООН щодо запобігання цьому ганебному явищу XXI сторіччя.

Ключові слова: сучасні форми рабства, торгівля людьми, міжнародне співробітництво.

Статья посвящена исследованию деятельности ООН относительно борьбы с современными формами рабства. Проанализирована история становления и современные тенденции развития международно-правового регулирования противодействия торговли людьми, а также определены перспективы дальнейшего развития универсального механизма ООН в сфере предупреждения этого постыдного явления XXI века.

Ключевые слова: современные формы рабства, торговля людьми, международное сотрудничество.

The article is dedicated to the research of the UN activities in the sphere of combating contemporary forms of slavery. The history of formation and recent developments of international legal regulation of combating human trafficking are being analyzed. The special focus is made on the further updating of UN universal mechanisms of the trafficking in human beings prevention.

Key words: contemporary forms of slavery, trafficking in human beings, international cooperation.

Ще 50 років тому відміна рабства здавалася явищем, притаманним минулому. Однак, в наш час, очевидним є, що рабство залишається повсякденною реальністю. Наразі чоловіків, жінок та дітей переміщують та експлуатують по всьому світу: 2,4 млн. осіб було залучено до примусової праці, 600000-800000 нелегально переміщуються кожного року через кордони та 12000 дітей працюють як раби на плантаціях какао в Західній Африці. Неможливо дати повну оцінку масштабів цього явища, однак незалежно від цифр, важливо відмітити, що сучасні форми рабства та торгівля людьми є широко розповсюдженою проблемою, яка продовжує поширюватися. За інформацією Виконавчого директора Управління ООН з наркотиків та злочинності Юрія Федотова, торгівля людьми приносить організованій злочинності 32 млрд. доларів прибутку щорічно [1]. Це відбувається на кожному континенту і майже в кожній країні: залежно від того, чи є певна держава країною походження, призначення або транзиту жертв торгівлі людьми. Відповідно ніхто не може із впевненістю заявляти, що його не зачіпає цей злочин.

* кандидат юридичних наук, асистент кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

2 грудня за ініціативою Генеральної Асамблеї ООН відзначається як Міжнародний день боротьба за відміну рабства. Так, Генеральний секретар ООН Пан Гі Мін у своєму посланні з нагоди Міжнародного дня зазначив, що рабство «набуло інші форми, які зберігають і до сьогодні» [2]. До них експерти відносять боргову кабалу та підневільну працю, торгівлю жінками та дітьми, домашнє рабство та примусову проституцію, насильницькі шлюби та експлуатацію дитячої праці.

Що стосується України, то за інформацією Міжнародної організації міграції (МОМ) з 1991 р. по 2006 р. приблизно 117 тис. громадян нашої держави стали жертвами експлуатації в Європі, на Середньому Сході та Росії [3]. Тільки за 9 місяців 2010 року за допомогою до Представництва МОМ в Україні звернулися 827 постраждалих від торгівлі людьми, що більше, ніж за 2009 рік. На думку експертів таке зростання пов'язане з економічною рецесією, оскільки більшість постраждалих після втрати роботи були змушені їхати на заробітки за кордон. Фахівці відмічають, що особливо зросла експлуатація людей в економічному та сільськогосподарському секторі на відміну від примусової сексуальної експлуатації [4].

Іноземними науковцями це питання розглядається досить детально. Зокрема, проблемі торгівлі людьми, що пов'язана із захистом прав жінок, присвятили свої роботи Р. Кук, Н. Кауфман Гевенер, Б. Елдер, Д. Джохала, Б. Плонг, Р. Грант, Л. Браун, К. Ньюленд. Безпосередньо проблема торгівлі людьми досліджується в працях Р. Рамфа, У. Зібера, П. ван Дюйна, В. Руджієро, М. Шейноста, В. Валкенбурга, Дж. Оккіпінті, Е. Ніснер, К. Джонз-Паулі, Н. Гафізової та інших.

В українській правовій науці дослідженню торгівлі людьми з точки зору кримінального права та криминології присвячені праці В.О. Іващенко, Н.С. Юзікової, В.А. Козака, А.М. Орлеана та Я.Г. Лизогуба. Міжнародно-правовий аспект боротьби із торгівлею людьми як порушення прав людини досліджується також у роботах Г.Л. Кохан, Н.В. Плехотнюк та А.П. Шуміленка. Крім того, серед українських дослідників цього питання слід назвати О.М. Бандурку, Ю.М. Галустяна, В.М. Куца, Д.Л. Мачарашвілі, Т.А. Татаринцева, С.М. Ратушного, Ю.С. Шемшученка, К.Б. Левченко, М.В. Євсюкову. Окремими проблемами у цій сфері займалися М.В. Буроменський, В.Н. Денисов, М.М. Микієвич, І.А. Шваб, О.В. Швед, Т.О. Дорошок, О. Горбунова.

Зважаючи на універсальний характер сучасних форм рабства, боротьба з цим явищем вимагає залучення універсальних механізмів, яким є Організація Об'єднаних Націй.

Відповідно до ст. 55 *Статуту* «Організація Об'єднаних Націй сприяє: а) підвищенню рівня життя, повній зайнятості населення й умовам економічного та соціального прогресу і розвитку... б) загальній повазі і дотриманню прав людини і основних свобод» [5].

Відповідно до статті 68 Статуту Економічна та Соціальна Рада ООН (ЕКОСОП) уповноважується «утворювати комісії» в «економічній та соціальних галузі і щодо заохоченні прав людини». Згідно з цим положенням Статуту на початку 1946 р. Рада створила Комісію з прав людини (зараз замінена на Раду з прав людини), Спеціальний комітет з питань рабства.

У той же час ООН в 1948р. приймає *Загальну декларацію прав людини*, де підкреслюється, що «ніхто не повинен утримуватися в рабстві або підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються у всіх їх видах» (ст.4).

Однак, Декларація за своїм характером є документом рекомендаційним. Вона не є обов'язковою для виконання, і тому дієвість цього документу, не зважаючи на всю повагу до нього міжнародного співтовариства, є досить невелика. Все це поставило питання про прийняття в рамках ООН міжнародно-правових актів, які б були за своїм характером міжнародним договором, а отже положення якого були б обов'язковими для його учасників.

Ці прагнення набули виразу Міжнародного біля про права людини, а саме двох пактів про громадянські та політичні права, а також про економічні, соціальні та культурні права.

Стаття 8 *Міжнародного Пакту про громадянські та політичні права* (МПГП) 1966 р. [7, 8] забороняє рабство та работоргівлю державами або приватними суб'єктами. Згідно з ст. 28 Пакту у 1977 р. був створений Комітет з прав людини. До його складу обираються 18 експертів, які є громадянами держав-учасниць і мають високі моральні якості та визнану компетентність у галузі прав людини. Комітет виконує функції контролю і спостереження за виконанням положень Пакту. Згідно Першого факультативного протоколу до МПГП приватні особи можуть направляти скарги про порушення своїх прав, визначених в МПГП, безпосередньо до Комітету після того, як існуючі внутрішні засоби були вичерпані. Комітет розглядає таке повідомлення і надсилає свої міркування з цього приводу відповідній державі-учасниці.

Міжнародний Пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. [9] встановлює низку прав громадян країн-учасниць Пакту, які разом можуть забезпечити певний захист від торгівлі людьми. Наприклад, ці права включають в себе право на працю (ст. 6 (1)), освіту (ст. 13), справедливі та сприятливі умови праці (ст. 7), рівну оплату рівної за цінністю праці (ст. 7 (а) (і)) та відповідні життєві стандарти (ст. 11). Крім того, Пакт передбачає право дітей на захист від економічної та соціальної експлуатації та від праці, шкідливої для їх здоров'я, моралі та розвитку (ст. 10 (3)).

Таким чином, можна зробити висновок, що загальні стандарти з прав людини, в яких беруть участь більшість держав світу, містять заборону рабства, примусової праці тощо. Цими документами передбачені навіть певні механізми контролю за виконанням державами цих положень. Однак, як засвідчує практика обов'язковість цих механізмів не є повною.

По-перше, не всі держави, які беруть участь в Конвенції, приєднуються до протоколів. Тобто, наприклад, приєднання держави до Пакту про громадянські та політичні права не означає обов'язкове її приєднання і до факультативних протоколів.

По-друге, рішення зазначених вище органів мають вигляд пропозицій та рекомендацій, або як у випадку Комітету з прав людини - міркувань. Ці рішення обов'язкової сили не мають, і виконуються державами лише в силу їх авторитетності та поваги, а отже якщо держава не відчуває такої потреби, то може залишити їх без уваги. Отже, застосовувати їх безпосередньо до випадків торгівлі людьми хоча і можна, однак це не дає можливості переслідувати цей злочин та карати злочинців, надавати необхідну допомогу жертвам.

Важливою віхою міжнародної боротьби із злочинами, що розглядаються, є прийняття в 1949 р. в Нью-Йорку *Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами* [11], яка відмінила всі раніше діючі з цього питання міжнародні угоди. Вона була ратифікована СРСР 15 листопада 1954 р., чинності для СРСР та України набрала 15 лютого 1955 р. Документ спрямований на боротьбу з торгівлею людьми, втягненням їх у проституцію та проституцією як такою.

В її преамбулі підкреслюється, що «проституція і зло, яке супроводжує її, яким є торгівля людьми, що має на меті проституцію, несумісні з гідністю і цінністю людської особи і загрожують добробуту людини, сім'ї і суспільству».

Кримінальними злочинами міжнародного характеру визнані наступні діяння:

- звідництво, схилення та спокушення іншої особи, з метою проституції навіть за згоди цієї особи;
- експлуатацію проституції іншої особи, навіть за її згоди;
- утримання будинку розпусти чи управління ним, а також свідоме фінансування та участь в фінансуванні будинку розпусти;

- здача в оренду або найом будівлі чи іншого місця, або частини такого, знаючи, що вони будуть використовуватися з метою проституції третіми особами;
- замах на вчинення вищезазначених дій, а також підготовка до них та навмисне співучасть в цих діях (ст.1 - 4).

Усі перераховані діяння визнані екстрадиційними, тобто такими, що тягнуть за собою видачу злочинців як за наявності двостороннього договору між державами, так і за відсутності останнього (ст.8). Передбачено і кримінальне переслідування злочинців за нормами національного законодавства (ст.9). Саме заняття проституцією не є злочином, заборонена «реєстрація проститутток та видання їм особливих документів» (ст.6). Ця норма покликана захистити людську гідність жінки.

Конвенція передбачила заходи запобігання торгівлі людьми з метою проституції. При цьому держави-учасниці поклали на себе наступні обов'язки:

- приймати необхідні нормативні акти для захисту жінок та дітей з числа іммігрантів та емігрантів у пунктах їх прибуття та відправлення, а також на шляхах їх слідування;
- вживати заходи для відповідного оповіщення населення про небезпеку торгівлі людьми;
- забезпечувати спостереження за залізничними станціями, аеропортами, морськими портами для запобігання цим злочинам, повідомляти відповідним органам влади про прибуття підозрюваних у вчиненні таких злочинів та їх жертв;
- вживати необхідні заходи для спостереження за конторами по найму праці для попередження осіб від можливої їх експлуатації з метою проституції;
- надавати допомогу особам, які стали жертвами міжнародної торгівлі людьми, а на їх бажання сприяти репатріації.

Конвенція вперше поширилася не тільки на територію метрополій держав-учасників, а й на всі території, за які вони несуть відповідальність. При цьому кожна держава повинна запровадити на своїй території спеціальний орган, який буде центральним та координаційним органом боротьби із перерахованими міжнародними злочинами. Передбачений обмін інформацією про ці злочини у встановленій формі та вживання необхідних законодавчих заходів для забезпечення застосування конвенції (ст.27). Це означає, що її норми повинні бути трансформовані в національне законодавство, а винні у вчиненні цих злочинів підлягають покаранню за законами цієї держави.

Взагалі, якщо врахувати той факт, що на жовтень 2010 р. учасниками Конвенції 1949 р. є 81 держава, а отже і більш як 81 способів імплементації її положень, то говорити про універсалізм підходу, закріпленого в Конвенції, до боротьби з цим явищем досить важко.

Як висновок, можна стверджувати, що Нью-Йоркська конвенція була в свій час найбільш комплексною серед діючих конвенцій ООН з цього питання. Вона відіграла свою позитивну роль в формуванні розуміння необхідності боротьби із торгівлею людьми. Однак багато країн врешті-решт дійшли висновку, що з ряду причин Нью-Йоркська конвенція по-справжньому не задовольняє їхніх потреб.

По-перше, вона містила ряд суперечностей. Заходи, рекомендовані в конвенції, ґрунтуються на міркуванні викладеному в преамбулі, що проституція і торгівля людьми ставлять під загрозу добробут окремої особи, сім'ї й суспільства. Виходячи з цього, проституція не заборонена де-юре. Проститутка вважається потерпілою, яку треба захистити від експлуатації з боку інших. Однак, у той же час, проституція розглядається як суспільне лихо. Конвенція не може засуджувати потерпілих, а лише тих, хто їх експлуатує; але роблячи це, вона обов'язково маргіналізує саму проститутку, яка не повинна давати себе експлуатувати. Тому Конвенція забороняє проституцію де-факто.

Як наслідок, практично дуже важко захищати проститутток від експлуатації за допомогою цієї Конвенції, оскільки за діяльність всіх тих, хто сприяє і заохочує до проститу-

ції, передбачено кримінальну відповідальність, і проститутки таким чином вимушені займатися своєю «роботою» незаконно. Такий спосіб виявився не дуже ефективним для боротьби з торгівлею жінками, як і з проституцією взагалі.

По-друге, Нью-Йоркська конвенція була неприйнятною для країн, які поділяють регулятивний підхід до проституції, таких як Німеччина, оскільки вона (Конвенція) забороляє проституцію де-факто. Тому, дуже доцільним був би перегляд Конвенції для того, щоб позбавитися від її морального баласту, але він є малоімовірним, оскільки, на думку країн-аболіціоністів, він означатиме крок назад.

По-третє, незважаючи на те, що конвенція мала назву *Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми*, увага в ній головним чином приділялася лише сексуальній експлуатації, хоча сьогодні існують інші форми експлуатації. Це домашнє рабство, примушення дітей до жебрацтва, примушення до патогенної праці тощо. Конвенція цього ж не передбачає.

Все це обумовило необхідність розробки та прийняття нових документів, які б формували сучасні стратегії боротьби та запобігання торгівлі людьми, не порушуючи при цьому прав людини.

Як показала практика останніх років, всі існуючі засоби та механізми, наявні в ООН, виявилися неспроможними сприяти боротьбі та викоріненню явища торгівлі людьми. Тенденцією нашого часу стала активна участь в торгівлі людьми організованої злочинності. Це пояснюється тим, що за прибутковістю ця діяльність займає третє місце після торгівлі зброєю та наркотиками, але на відміну від них торгівля людьми є найбільш безпечна, адже лише декілька країн Європи передбачають за неї кримінальну відповідальність. Через це виникла необхідність розробки документа, який би врахував ці особливості нашого часу.

За рекомендацією Комісії з попередження злочинності та кримінального судочинства та Економічної та Соціальної Ради¹ Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію 53/111 від 9 грудня 1998, в якій постановила запровадити міжурядовий спеціальний комітет відкритого складу для розробки всеосяжної міжнародної конвенції проти транснаціональної організованої злочинності та для обговорення, у відповідному порядку, питання про розробку міжнародних документів, присвячених торгівлі жінками та дітьми, боротьбі із незаконним виготовленням та обігом вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також незаконному провезенню та транспортуванню мігрантів, включаючи морським шляхом.

З 19 січня 1999 року по 28 жовтня 2000 року Спеціальний комітет провів 11 сесій., і на своєму 218-му засіданні 23 жовтня 2000р. було ухвалено проект Протоколу і вирішено подати Генеральній Асамблеї ООН для розгляду та прийняття на її 55-тій сесії².

15 листопада 2000 р. в Палермо резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН був прийнятий **Протокол про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї**, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності [12].

Цілями цього протоколу визначені:

- попередження **торгівлі людьми** та боротьба з нею за приділення особливої уваги жінкам та дітям;
- захист та допомога жертвам такої торгівлі при повній повазі їх прав людини;
- та сприяння співробітництву між державами-учасницями для досягнення цих цілей.

Виходячи з цього, в статті 3 підпункт (а) дається визначення торгівлі людьми, яка означає: «*вербування, перевезення, передачу, приховування або отримання людей, що здійс-*

¹ Резолюція ЕКОСОП 1998/14 від 28.07.1998)

² Доклад Спеціального комітета по розробке конвенцій против транснациональной организованной преступности о работе первой - одиннадцатой сессии. 55-ая сессия Генеральной Ассамблеи ООН, 2 ноября 2000. А/55/383

нюються в цілях експлуатації, шляхом погрози силою або її застосування або інших форм примусу, шахрайства, обману, зловживання владою або вразливістю становища, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для отримання згоди особи, яка контролює іншу особу. Експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні до рабства, підлегле становище або вилучення органів».

Отже, в новому визначенні враховані суперечності Конвенції 1949р. щодо обмеженості розуміння і передбачені всі сучасні форми рабства, поширені зараз.

Пункт (b) статті 3 передбачає, що згода жертви торгівлі людьми на заплановану експлуатацію, про яку йдеться в підпункті (a) цієї ж статті, не береться до уваги, якщо був використаний хоча б один із засобів впливу, вказаних в підпункті (a). Крім того, вербування, перевезення, передача, приховування або отримання дитини для цілей експлуатації вважаються «торгівлею людьми» навіть у випадку, якщо вони не пов'язані із застосуванням будь-якого із засобів впливу, вказаних вище.

Всі дії передбачені статтею 3, вважаються злочинами, якщо вони скоюються навмисно. А згідно статті 5 кожна держава-учасниця бере на себе зобов'язання вжити такі законодавчі та інші заходи, необхідні для визнання цих дій в якості протиправних. Крім того, злочинами визнаються замах на торгівлю людьми, співучасть та організація інших осіб чи керівництво ними з метою вчинення злочину (ст. 5).

Цей блок питань стосувався боротьби із торгівлею людьми. Блок II - це захист жертв торгівлі людьми. Він включає забезпечення захисту приватного життя та особистості жертв торгівлі людьми, надання жертвам інформації про відповідний судовий та адміністративний розгляд справи, реалізацію захисту по забезпеченню фізичної, психологічної та соціальної реабілітації жертв торгівлі людьми, яка включатиме надання консультативної допомоги та інформації стосовно їх юридичних прав на мові, зрозумілій цій жертві, медичної, психологічної допомоги, можливості працевлаштування, освіти, професійної підготовки.

У приймаючих країнах кожна держава-учасниця повинна розглядати можливості прийняття законодавчих та інших заходів, які б дозволяли жертвам торгівлі залишатися, в окремих випадках, на її території на тимчасовій або постійній основі. А держави походження сприяють поверненню такої особи або приймають її без затримок. Крім того, в разі відсутності у жертви необхідних документів, держава її походження погоджується видавати, на прохання приймаючої держави, такі документи на в'їзд/виїзд або інші дозволи, які можуть вимагатися для повернення цієї особи на її територію.

Блок III присвячений попередженню торгівлі людьми та співробітництву між державами. Що стосується попередження, то держави-учасниці зобов'язалися розробляти та приймати на комплексній основі політику, програми та вживати інші заходи, спрямовані на попередження торгівлі людьми та захист її жертв від ревіктимізації. До цих заходів можуть входити: проведення досліджень, інформаційних компаній, в тому числі в ЗМІ, здійснення соціально-економічних ініціатив, співробітництво із неурядовими організаціями, іншими відповідними елементами громадянського суспільства, удосконалення законодавчих та інших заходів, наприклад в галузі освіти, культури та в соціальній сфері.

Що ж до співробітництва держав-учасниць, то передбачаються такі їх форми, як :

- обмін інформацією про осіб, які перетинають кордони, про види документів, які при цьому такі особи використовували, засобів та методів, які застосовуються організованими злочинними групами з метою торгівлі людьми;

- підготовка співробітників правоохоронних, міграційних та інших відповідних органів. Вказана підготовка повинна зосереджуватися на методах попередження торгівлі,

кримінального переслідування осіб, які нею займаються, а також захист прав жертв від осіб, які займаються такою торгівлею;

- *співробітництво між органами прикордонного контролю.*

На жовтень 2010 р. сторонами Протоколу є 141 держава, ще більше 100 держав її підписали. Тому можна з впевненістю стверджувати той факт, що Протокол є дійсно універсальним міжнародним договором, який увібрав у себе все те позитивне, що протягом ХХ сторіччя було напрацьовано людством по боротьбі з цим одним із найбрутальніших та масових порушень прав та свобод людини. Саме в цьому Протоколі були враховані недоліки Конвенції 1949 р. та особливості сучасного світу, коли торгівля здійснюється не лише жінками та дітьми і не лише з метою їх використання в проституції. Протоколом була встановлене зобов'язання держав співпрацювати, оскільки це транснаціональний злочин і боротися з ним на одинці неможливо. Діяльність ООН щодо запобігання торгівлі людьми є досить плідною, оскільки саме вона розробляє стандарти, єдині для всіх членів цієї організації, а це майже всі держави світу.

У 2006 р. Генеральна Асамблея ООН (ГА ООН) прийняла резолюцію 61/144 щодо торгівлі жінками та дівчатами та Резолюцію 61/180 щодо удосконалення координаційних заходів, спрямованих проти торгівлі людиною. Відповідно до рішення Генеральна Асамблея мала намір переглянути стан виконання цих резолюцій.

Міжнародна конференція щодо торгівлі жінками та дівчатами відбулася в Штаб-квартирі ООН, в Нью-Йорку, 5 березня 2007 р. в рамках неформальних тематичних дебатів ГА ООН стосовно гендерної рівності та підвищення ролі жінок в суспільстві.

Ці заходи були згодом посилені **Глобальною ініціативою ООН щодо боротьби з торгівлю людьми (UN.GIFT)**, яка була розпочата 25 березня 2007 р. UN.GIFT колективно протидіє торгівлі людьми в багатогранній манері, шляхом залучення партнерів в рамках ООН та ззовні.

Як частина UN.GIFT, Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC) разом з Міжнародною Організацією Праці, Управлінням Верховного комісара з прав людини, ЮНІСЕФ, ОБСЄ та Міжнародною Організацією Міграції організували Форум щодо торгівлі людьми, який відбувся у Відні 13-15 лютого 2008 р. В роботі Форуму взяли участь нові та існуючі партнери в боротьбі з торгівлею людьми: представники урядів, громадянського суспільства, приватного сектору, засобів масової інформації, мистецтва, профспілок, жінок-лідерів, та представників молоді. Вони підвели підсумки того, що вже було зроблено з метою обміну досвідом з найширшим колом учасників, а також висвітлення інноваційних підходів до боротьби з торгівлею людьми.

Досить різноманітним є інституційний механізм ООН щодо протидії торгівлі людьми. Так, ще в 1990 р. Комісія з прав людини своєю резолюцією 1990/68 призначили *Спеціального доповідача з питань торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії*, який отримав повноваження проводити розслідування експлуатації дітей по всьому світу, а також готувати доповіді до Генеральної Асамблеї ООН та Комісії з прав людини, в яких повинні були міститися рекомендації стосовно захисту прав відповідних дітей. Адресатами таких рекомендацій переважним чином є уряди, органи системи ООН та неурядові організації. З моменту свого призначення, повноваження Спеціального доповідача регулярно поновлювалися. Останній раз це відбулося у березні 2008 р. на період 3 роки. В своїй резолюції, Рада з прав людини зобов'язала Спеціального доповідача завдяки проведенню візитів та обміну інформацією з урядами аналізувати причини торгівлі дітьми, дитячої проституції та порнографії; ідентифікувати нові приклади торгівлі дітьми, дитячої проституції та порнографії; ідентифікувати, сприяти обміну та сприяння позитивному досвіду щодо заходів протидії торгівлі дітьми, дитячої проституції та порнографії; продовжувати діяльність щодо заохочення загальних стратегій та заходів запобігання тор-

гівлі дітьми, дитячої проституції та порнографії; розробляти рекомендації щодо сприяння та захисту прав дитини дійсних та потенційних жертв торгівлі, проституції та порнографії, а також щодо аспектів, пов'язаних із реабілітацією дітей-жертв сексуальної експлуатації. У травні 2008 р. на цю посаду обрана пані Наджат Мджид Маала, лікар-педіатр з Марокко.

А своїм рішенням 2004/110 від 19 квітня 2004 р. Комісія ООН з прав людини призначила *Спеціального доповідача стосовно торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми* з метою акцентування уваги на важливості підходу до боротьби з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми, заснованого на першочерговому врахуванні інтересів жертв та приматі прав людини. У цьому самому рішенні Комісія запросила Спеціального доповідача подавати щорічні доповіді Комісії разом із рекомендаціями щодо заходів, необхідних для дотримання та захисту прав людини жертв. Комісія поставила перед Спеціальним доповідачем ефективно реагувати на надійну інформацію про можливі порушення прав людини з огляду на захист прав дійсних або потенційних жертв торгівлі людьми, а також повністю співпрацювати з іншими відповідними спеціальними доповідачами, особливо із Спеціальним доповідачем щодо насильства проти жінок, а та повністю користуватися напрацюваннями останнього. 18 червня 2008 р. резолюція Ради з прав людини 8/12 подовжила мандат Спеціального доповідача стосовно торгівлі людьми на наступні три роки. На виконання свого мандату Спеціальний доповідач вживає заходів щодо порушень, вчинених проти жертв торгівлі людьми, та щодо ситуацій, коли не вдалося дотриматися прав людини; здійснює візити до країн, з метою вивчення ситуації на місці та розробляє рекомендації щодо запобігання та/або протидії торгівлі людьми та захист прав її жертв в окремих країнах та/або регіонах; подає щорічні доповіді щодо виконання мандату. З 2008 р. цю посаду займає пані Джой Нгозі Езейло (Нігерія).

Рада з прав людини, у своїй резолюції 6/14 від 28 вересня 2007 р., призначила *Спеціального доповідача із сучасних форм рабства, включаючи його причини та наслідки*. З травня 2008 р. цю посаду займає юрист з Armenії – Гульнара Шахінян.

Останніми напрацюваннями ООН в сфері протидії торгівлі людьми мали місце в 2010 р. Так, 31 серпня 2010 р. Генеральна Асамблея ООН офіційно оголосила про початок реалізації *Глобального плану дій щодо боротьби з торгівлею людьми*, який був ухвалений делегати ГА ООН в липні 2010 р. План передбачає заходи щодо запобігання злочинів, захисту їх жертв, переслідування злочинців та зміцнення співпраці з усіх цих напрямків. Так, Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун підкреслив необхідність багатостороннього діалогу для викорінення сучасної работоргівлі. Крім того, метою прийняття Глобального плану є сприяння подальшому розширенню кола учасників Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності та Протоколу про боротьбу з торгівлею людьми, яка доповнює Конвенцію, що має допомогти зробити ці важливі міжнародно-правові акти універсальними.

На виконання положень Глобального плану дій 4 листопада 2010 р. в Нью-Йорку було урочисто відкрито *Цільовий фонд добровільних внесків для жертв торгівлі людьми*. Кошти Цільового фонду будуть спрямовувати на надання допомоги людям, як постраждали від торгівлі людьми, забезпечення їм тимчасовим житлом, а також надання фінансового сприяння у поверненні на батьківщину.

Таким чином, можна зробити висновок, що сучасні форми рабства продовжують існувати в суспільстві, вони набувають транснаціональний характер. Отже, для ефективного подолання цього явища міжнародна спільнота повинна вживати узгоджених заходів, що ґрунтуються на єдиних підходах до визначення складу злочину торгівлі людьми, а також створення включення до свого національного законодавства положень про кримінальну відповідальність за це. Чільне місце в діяльності щодо боротьби із сучасними фор-

мами рабства займає Організація Об'єднаних Націй, в рамках якої прийняті найновіші універсальні міжнародно-правові акти, а також створений інституційний механізм щодо моніторингу виконання державами своїх зобов'язань. Слід відзначити, що останнім часом з боку ООН почали вживатися практичні заходи, спрямовані на подолання наслідків торгівлі людьми, прийнято Глобальний план дій та створений Цільовий фонд допомоги жертвам торгівлі людьми. Отже, універсальний міжнародний механізм ООН щодо протидії сучасним формам рабства продовжує розвиватися та удосконалюватися.

Література

1. Радио ООН. ООН учредила фонд для жертв торговли людьми – [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://www.unmultimedia.org/radio/russian/detail/75949.html>.
2. Радио ООН. Пан Ги Мун: современное рабство - это преступление– [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://www.unmultimedia.org/radio/russian/detail/77000.htm>
3. [Department of State's Country Reports on Human Rights Practices for 2009 to the United States Congress: Ukraine. - Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. – March 11, 2010. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/eur/136063.htm>
4. Українців, які постраждали від торгівлі людьми, побільшало //Уніан-Права людини.- 2010. 18.10. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/195269>.
5. Устав Организации Объединенных Наций 1945 г. / Международное право в документах: Учеб. пособие - М., 2000. - С. 238-266.
6. Всеобщая декларация прав человека 1948 г. / Международное право в документах: Учеб. пособие - М., 2000. - С. 101-106.
7. Международный Пакт о гражданских и политических правах 1966 г. / Международное право в документах: Учеб. пособие - М., 2000. - С. 117-134.
8. Факультативный протокол к Международному Пакту о гражданских и политических правах 1966 г. / Международное право в документах: Учеб. пособие - М., 2000. - С. 135-136.
9. Международный Пакт об экономических, социальных и культурных правах 1966 г. / Международное право в документах: Учеб. пособие - М., 2000. - С. 107-116.
10. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацію проституції третіми особами 1949 р./ Попередження і викорінення насильства щодо жінок. Міжнародне законодавство. - К., 1999, - С.11.
11. Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, особенно женщинами и детьми, и наказании за нее, дополняющий Конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности 2000р. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_789.